

JAN KLECANDA :

KONEC ROMÁNU.

Ze zkušeností starého redaktora.

Není zajisté pro člověka noví náře větší radosti, než ví-li, že má hodně mnoho přátel, jež si by získal svou prací, je-li si vědom, že je tolik a tolik tiše nebo set čtenářů, již těší se v určité dny, že pošta přinese ten kus rotistického papíru, do něhož ou vložil své myšlenky, své nápady nebo přesvědčení, zkrátka — část svého já, a může-li si říci, že ti všichni, nebo aspoň valná většina z nich běže "jeho" noviny do rukou s láskou, s důvěrou, s bezpečnou jistotou, že všechno, co v nich jest, je upřímné a poetivě myšleno.

Proto bývá dobrému novináři — laskavý čtenář už poznává, že já sebe sama považují za novináře dobrého, kterouto slabost mi zajisté promine — tedy, abych se neopakoval: bývá novináři korespondence s odběratelstvem namnoze velkým potěšením, poněvadž bývá vždy mnohem více dopisů s obsahem lichotivým nebo jinak příjemným, než těch druhých. Kromě toho mívá taková redaktorská korespondence ještě jednu příjemnou vlastnost, že totiž dopisy, jež dostáváme, z pravidla neodpovídáme.

V nejčastějších případech nebývá odpovědi třeba. Odběratel líbí se nějaký článek nebo něco v listu vašem vyvolalo v něm milé vzpomínky, napíše vám to tedy a ovšem s tím, že to napsal, sám se spokojí. Že byste mu odpovídali listem, ani ho nenapadne a způsobíte mu už dost velkou radost, dáte-li odpověď do "listárny redakce" několika slovy adresovanými na jeho jméno, jako ku př.: "Byli jsme velice potěšeni" nebo pod.

My novináři majíce sebe samy v náležitě úctě, užíváme vždy t. zv. majestátního plurálu a i ten nejmenší redaktor, který sedí v redakci sám a sám, a i administraci, po případě i zamenení redakce sám si obstarává, říká o sobě vždycky: my vydali číslo, my byli zabaveni, my jsme napsali to a to.

Stává se ovšem často, že laskavý čtenář přece jen chce nějakou odpověď, při čemž obyčejně mívá velice naspěch. Pohádá se ku př. večera v hospodě s některým o to, jak se jmenoval před padesáti lety ten a ten regiment, nebo by rád věděl, jaký plat má ministr-premier, nebo něco podobného. Jiný zase pro praktickou potřebu by rád věděl, jak má pole hnojit nebo krávy dojít, jak otrávit myši nebo zas jak daleko od jeho pole smí souseď vysázet les. Nebo zas chce něco vědět laskavá čtenářka, ku př. je-li pravda, že je dobře máchat prádlo v petroleji, jak se dělá masť na pihy, ne aby držely, nýbrž aby zmizely, nebo něco podobného. Tu pomůže ovšem zase jen "listárna redakce", do níž se ukládají všechny ty hluboké moudrosti, jež redaktor vyštouřal v různých konverzačních lexikonech a jiných učených knihách, aby mohl uspokojiti čtenářovu dychtivost nebo jen zvědavost.

Přečasto ovšem stává se, že dopis nelze vyřídití tou blahoslavenou "listárnou", poněvadž je provázen prosbou, již vyhověti nemůžete a jejíž vyřízení by se do listárny nevešlo. Ba časem byste je ani do celého listu nezabalili. Píše vám ku př. dlouholetý odběratel a tudíž přítel A..., jehož si pohněvati nesmíte. Když jsem byl v Praze na výstavě, nestáhl mi peníze na zpáteční cestu, zastavil jsem hodinky. Nemám v Praze jiného přítele, i prosím Vás, vyplatte a pošlete mi je. Přikládám x zl., děkuji atd."

Nu, kde je zastavárna, to konečně každý pořádný Pražan ví, a nemusí být ani redaktorem. Ovšem není zrovna velkým potěšením této své "vědomosti" musit použiti, poněvadž můžete býti jisti, že právě před vraty oné pověstné budovy setkáte se s někým, na kom vám záleží. Poněvadž však nechtete příteli A... způsobiti výlohy s veřejným posluhou, jdete —

"Mám u toho a toho úřadu žádost a nemohu se dočkatí vyřízení," píše přítel B... "Prosím Vás, dojděte mi tam vše popohnat! Udělejte tam těm pánům hodný rámus, aby věděli, jak zacházet s poplatníkem —" Udělat rámus v nějakém úřadě je pronáše daktory pravou pochoutkou a proto ochotně běžíme. Ale časem se stává, že přítel nebyl v právu nebo dopustil se nějaké chyby a pak za svůj "rámus" sklidíte vy sami poučení, o něž se s panem B... bohužel nemůžete podělití.

Potřebují pro svou ženu dárek, nějakou hezkou látku, která by jí k barvě vlasů a pleti dobře slušela. Zde v městě je samý žid a v Praze nevím, na koho se obrátiti... Prosím, kupte něco podle svého, jistě znamenitého vkusu... No má žena říká, že nemám vkusu, poněvadž kdykoliv co koupím, nikdy se jí to nelíbí. Ovšem lidé, již znají mou ženu, říkají, že dobrý vkus mám, nebo aspoň že jsem ho kdysi měl, ale já jako dobře vychovaný muž věřím vždy nejvíce své ženě. Nepůjdu tedy sám, pošlu jí, aby přítel C... nebyl od své manželské polovice hubován. A nebude, neboť má žena má jistě dobrý vkus. Teď jen vědět barvu vlasů a pleti paní C... V dopise ovšem stojí poznámka: "Pamatujte se na nás přece, když jsme byli před desíti lety v Praze s divadelním vlakem..." bohužel že z toho nemohu tu barvu poznati...

"Četl jsem kdysi kus krásného románu," libuje si přítel D... "Bylo to asi před pěti lety v příloze nějakého denníku. Byla v tom nějaká princezna a nějaký umělec měli se tuze rádi. Bylo to velice krásné a žena by to ráda byla četla celé. Kupte, pošlete, jistě to znáte —" Tohle už je trochu těžký úkol, neboť v románech obyčejně umělci milují princezny, což z pravidla bývá tuze krásné čtení, a když ani nevím, zda se na konec dostali či nedostali, musil bych poslati celý vagon různých románů...

"Koupil jsem v Praze, řídě se Vaším heslem "Svůj k svému" to a to u české firmy Sekeles a Flekeles a nyní poznávám, že jsem byl napálen. Prosím Vás, dojděte tam osobně a hodně jim vynadejte. Vy to jistě dovedete a od Vás to bude více platit..." Nu, pokud se týče toho "nadávání", myslím, že bych dovedl — jak se říká "kus práce postavit". Božínku, člověk má za sebou dlouholetou novinářskou práci. Ale chodit nadávat lidem, to je velice choulstivá věc. Což aby si pánové Sekeles a Flekeles dali postaviti od doktora "visum reputum" na pošramocenou čest své vlastenecké firmy? A když jsem až posud neseděl v chládku pro žádný politický zločin, což je částečně ostuda, částečně rarita, nedám se zavřít ani pro přítele, jenž se dal napáliti...

"Mám v Bulharsku nevlastního bratra strýce mé ženy, jenž pro nějaké nedorozumění sedí ve vězení, ale jistě zcela nevinně. Obracet se na konsula nechci, ale poně-

vadž si myslím, že jste s knížetem Ferdinandem dobře znám (tuhle jste o něm psal ve feuilletonu "náš milý přítel Ferdáček"). Prosím, dopište mu v té věci, ale rekomando, aby se to neztratilo..." píše přítel E... Inu, Ferdáček Koburků by asi šeredně vyvalil oči, kdyby se u něho ucházel o protekci člověk jako já, jenž už porazil asi deset rakouských vlád a právě se chytá porazit jedenačtou, jež je mu velice nakloněna. Nevlastní bratr strýce paní D... by se mi asi nepěkně poděkovala za mou přímluvu...

Laskavý čtenář už asi z těchto případů, jež vybral jsem vesměs jen ze věřejší pošty, seznává, že nebývá vždycky snadno vyhověti všem milým přátelům, třeba že o dobré vůli mé pochybovati nelze, zvláště když jest apelováno na mé přátelství.

Já totiž, jako každý novinář vůči tomuto slovu jsem velmi citliv. Přijde-li paní s nadpisem. Ctěný — nebo vážený — nebo třeba i slovnitý pane redaktore, zůstanu zcela kliden — aspoň při čtení nadpisu. Jaká pak čest, vážnost a slovnitost, když někdy hned pod tím lichotivým nadpisem vám někdo vynadá, (že se pak tři neděle ani začervenat nedovedete), načez zase zdvořile dokončí: Vám v hluboké úctě od daný...

Ale když nadpis zní "příteli" a když víte, že to je od člověka, jenž svým přátelstvím mnoho nepřijímá a jenž máje předplatné zapláceno, nechce vás snad jen oblouditi, abyste spíše počkali, pak to ovšem těší i lichoti, neboť si můžete říci, že toto přátelství jste si získali svou poetivou prací. A to tak bývá nám novinářům největší a nejmilejší odměnou...

I.

Seděl jsem ve své redakci, probíraje se denní korespondenci a byl jsem velice mrzut, neboť práce čekalo až nad hlavu a já musil právě celou půl hodinu odstříhovati kupony peněžních poukázek, což jest pro nás redaktory nejodpornější práce. Myslím, že jsem to již pověděl na jiném místě, kterak protivno je nám přijímati předplatné, jež beztoho jen kalí ten ideálně krásný poměr mezi čtenářem a jeho redaktorem.

Mražil jsem se tedy zle, když mi přišel od ruky těžký dopis z Ruska, jenž byl patrně hodně dlouhý a hrozil mi zabratí mnoho času. Má mrzutost byla stupňována ještě tím, že z dopisu vypadla na zem storblová bankovka. Nenechal jsem ji však ležet, poněvadž by ji třeba služka vymetla, jako se u nás s papírovými penězi často stávalo. Uloživ storblovou bankovku do příruční menší nedobytné pokladny, kde jsem mívval vždy drobné peníze na běžná malá vydání, chopil jsem se dopisu.

Počínal mnohoslibným nadpisem "vážený a milý příteli", což mne dvojnásob překvapilo, poněvadž ze zkušenosti vím, že lidé, když posílají peníze, neplývají z míry zdvořilostí a něžností.

Dopis měl skutečně — ó hráze! — asi dvacet hustě popsaných stran. Redaktoři mívají vůči dlouhým dopisům jakousi antipatii a odkládají je obyčejně nečtečně až na tak zv. vhodnější chvíli, což bývá často pouhým opsáním známé časomíry "uherského měsíce". Nechej se dělati lepším jiných a přiznávám, že bych to byl snad také udělal, ale přede vším lákala mne zvědavost, není-li snad ta stovka honorářem za to, že dopis přečtu, a pak byl Václav Václavoviš Horálek, jehož rázovitě pismo jsem ihned poznal, skutečně osvědčeným přítelem mého listu a já nemohl se k němu zachovati nešetřně ani na vzdálenost osmi tisíci sedmi set šedesáti pěti

verst, jež nás přibližně od sebe zdalovala.

"Prosím Vás snažně, přečtěte můj dopis ihned a celý," psal přítel Václav Václavoviš, jakoby mi byl až z dálného Kavkazu (prosím čtenáře, aby neběžel k mapě měřit vzdálenost) viděl až do nehlubších útrob mé černé duše. — Přečteť jsem, a teď čti ty, laskavý čtenáři!

— — — Před desíti lety přišel jsem do Prahy jako mladý člověk. Byl jsem zkoušený strojník, měl jsem dobré vysvědčení z průmyslové školy i praxe a tak jsem snadno našel vhodné místo. Vážně a po celý den jsem byl zaměstnán a večer sedával jsem ke knize, abych pokračoval ve svém vzdělání, podařilo se mi náhodou najíti něco, po čem mnozí jiní marně se pídí a pachtí — — —

— Našel jsem hodné děvče, slušné a vzdělané, k němuž jsem zahořel upřímnou láskou. Byl jsem mlád a poněvadž do té chvíle neměl jsem času ohlížeti se po děvčatech, byla to má první láska. Pochopíte tedy, že jsem se zamiloval, jak se říká v románech, s celou silou své duše. Miloval jsem ji, zbožňoval a neměl jsem jiného přání, než abych jí co nejdříve učinil svou ženou. Mohl jsem doufati, že se tak brzy stane, poněvadž děvče mou lásku opětovalo a mé postavení bylo již takové, že jsem směl ponýšleti na založení vlastní domácnosti.

— Anička Nováková byla deeroou po nějakém úředníku. Žila s matkou ze skrovnícké pence, jak se žiti dá. Poněvadž pence nestačila, byla nucena přivydělávati a vidal jsem ji často ze svého pokoje dlouho do noci sedati u stroje nad šitím nebo zase jindy nad knihou.

— Seznámili jsme se a měli jsme se upřímně rádi. Anička, ač pocházela z "lepší rodiny", jak matka její se honosovala, nešťčila se mé zmolené pravice. Ale matka její — ta byla vtělená "úřednická pýcha". Na člověka, jenž nemohl nositi uniformu se zlatými knoflíčky, pohlížela jako na tvora nižšího řádu a tím pohrdavěji, byl-li náhodou českého původu, jako já. Ona sama byla ovšem též Češka, ale hanbila se za to a měla na dvěřech tabulku se jménem "Madame Nowack". Ani mé ujišťování, že v závodě brzy zaujmu místo úředníka — ovšem bez uniformy se zlatými knoflíčky — nedovedlo zlomiti její odpor proti mně. Nevěřilaf, že by umazané tlapy dělníka mohly založiti štěstí jejího dítěte! — —

— Anička narodila prý se z něčeho lepšího a zase pro něco lepšího, a pro ni prý musí jednou přijíti úředník aspoň v hodnosti jejího nebožtíka otce. Stálo to mé ubohé děvče mnoho slz a mne opět mnoho hněvu, ale nebylo pomoci. Čekali jsme tedy, doufajíce, že časem přemůžeme odpor i předsudky staré paní.

— "Neboj se," říkávala Anička, "když žádný jiný nepřijde — a kdo by přišel, když nic nemám? — bude maminka konečně ráda, že si mne vůbec někdo vezme!"

— "Budu tedy ženichem z nouze," durdil jsem se na oko.

— "Ne ženichem, jen zetěm z nouze budeš, a to tě nemusí trápit," odpovídala. "Já, kdyby pro mne jiný přijel ve zlatém kočáře, od tebe neupustím!"

— Ženich ve zlatém kočáře nepřijel a láska mé Aničky byla této, ostatně zcela zbytečné zkoušky ušetřena. Leč pojednou počal se mezi nás stavěti madame Nowackovou vytožený pán se zlatými hvězdičkami na vojenském kabátě. Byl to ještě dosti mladý setník, ale člověk vyžilý a mně již proto odporný, že projevoval oká-

zale opovření všemu českému. Anička chovala se k novému nápadníku chladně a odmítavě, leč on maje matku na své straně, nedal se odstrašiti.

— Bývalo pak v domě mnoho křiku a mrzutosti. Anička byla mi věrna a vzdorovala statečně, leč jednoho dne — přišel jsem právě své budoucí tehny oznámit povýšení na ředitele dílen — stalo se něco, co rázem zvrátilo a rozrušilo všecko naše vyaněné štěstí. Setkal jsem se u Nováků se svým sokem. Přišel nepochybně od nějaké pitky a byl jaksi nápadně rozjařen, tak že si tropil úsměšky nejen z mé národnosti, ale i z mého stavu. Jindy byl bych ho snad odbyl důstojně a rozhodně, ale přece klidně, leč i já byl toho dne v jiné, bojovnější náladě a tak dostali jsme se brzy do prudké hádky. Nepomýšlejte na to, že čest důstojníka je jiná, než čest prostého občana, oplatil jsem mu urážku urážkou a konečně pohrozil jsem mu, dotkne-li se ještě jednou mé národnosti, že ho ztrestám. Pozvedl jsem při tom zaťatou pěst a to mu stačilo, aby tasil šavli a podnikl na mne útok. Vrhil jsem se mu vstříce — bezděky, nevím jak se stalo — snad že jsem ho náhodou v kapsě sevřel rukou — zkrátka, dříve než on mne zasáhl ranou šavle, udeřil jsem ho do spánku velikým domovním klíčem.

— Anička pozdě již vrhla se mezi nás. Setník s jediným krátkým výkřikem svalil se k zemi. Stará paní vyběhla na pavlač a pronikavým hlasem křičela: "Mord! Mord!"

"Prehni! Zabíjí ho!" vykřikla má nevěsta a já opravdu jako vyděšená zvěť pádlil ven. Paní Nováková postavila se mi do cesty jako furie. V tom okamžiku jsem ani nepamýšlil, že to je matka mé nevěsty. Vší silou odhodil jsem ji stranou. Padla, při čemž se uhodila o železné zábradlí. Na schodech srazil jsem ještě dva lidi, již postavili se mi do cesty a — byl jsem zatím zachráněn.

— Štěstím v neštěstí bylo, že jsem měl všechny své peníze i dokumenty při sobě. Úspory chtěl jsem ukázati matce své vyvolené, aby viděla, jak dovedu hospodářiti, vysvědčeními chtěl jsem se pochlubití. Vždyť toho dne splněny mě sny a já pojednou stal se tak velikým pánem. Pádlil jsem rovnou cestou na nádraží, odkud právě o několik minut později odjížděl vlak k Bohumínu. Unikl jsem šťastně všemu nebezpečí a přes hranice jsem se dostal v průvodu ruského boháče, s nímž jsem se náhodou v Přerově na nádraží seznámil a jenž mi slíbil místo ve svém závodě. Leč strach, abych snad i v Rusku nebyl dopaden rakouskou spravedlností a jako vojenský sběh, nedostavivší se k evičení, nebyl vydán, pudil mne na východ do končin, kde spíše je možno uniknouti zrakům slídilů. Tak dostal jsem se až sem na Kavkaz a zde našel jsem to, čemu se říká štěstí.

— Pochopíte, že po několika měsících netroufal jsem si ani psáti do Čech, abych nevedl snad úřady na stopu. Teprve pak odvážil jsem se dopisati jedinému důvěrnějšímu příteli, jehož jsem v Praze měl. Můj dopis a několik jiných, jež jsem pak ještě napsal, se buď ztratil nebo mne můj přítel zradil. Zkrátka — nedostal jsem žádné zprávy. Psal jsem Aničce, leč ani od té nepřišla odpověď. Dal jsem si poslati všelijakými oklikami denní listy z osudného dne a tu jsem se dočetl, že setníka jsem zabil, matku a oba neznámé mi muže, s nimiž na schodech jsem se srazil, že jsem těžce zranil.

Pokračování.